

UrbanCrime

Χαρτογράφηση της εγκληματικότητας και της ανασφάλειας στην εποχή της οικονομικής κρίσης: Τάσεις, διαστάσεις και συσχετισμοί

Το πρόγραμμα χρηματοδοτείται από το Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνας και Καινοτομίας (ΕΛ.ΙΔ.Ε.Κ.) στα πλαίσια της «1η Προκήρυξη ερευνητικών έργων ΕΛ.ΙΔ.Ε.Κ. για την ενίσχυση των μελών ΔΕΠ και Ερευνητών/τριών και την προμήθεια ερευνητικού εξοπλισμού μεγάλης αξίας» με αριθμό πρότασης 3898

Επιστημονικό Πεδίο: Εγκληματολογία

Παραδοτέο Π3.2 Έκθεση αξιολόγησης του ευάλωτου Vulnerability assessment report

Ημερομηνία παραδοτέου: 30/6/2022

Πακέτο: 3 -Δράση 3.3.

Διανομή: Δημόσιο

Προτείνεται η χρήση της ετεροαναφοράς: Ζαραφωνίτου Χ.,(Επιστ. Υπεύθ.) (2021). *Τίτλος παραδοτέου, Παραδοτέο Π3.2 του προγράμματος «Χαρτογράφηση της εγκληματικότητας και της ανασφάλειας στην εποχή της οικονομικής κρίσης: Τάσεις, διαστάσεις και συσχετισμοί», χρηματοδοτούμενο από το Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνας και Καινοτομίας (ΕΛ.ΙΔ.Ε.Κ.), πρόταση με αριθμό 3898. Εργαστήριο Αστυνομικής Εγκληματολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο. Διαθέσιμο από <URL>*

Περίληψη

Στην παρούσα ανάλυση διερευνάται η σύνδεση του φόβου του εγκλήματος και του *ευάλωτου* (vulnerability) σε θεωρητικό επίπεδο αλλά και μέσα από τα διαθέσιμα ερευνητικά δεδομένα και στη βάση αυτή πραγματοποιείται τυπολογική ανάλυση των χαρακτηριστικών που το στοιχειοθετούν. Στο πλαίσιο αυτό, διαπιστώθηκε ότι σε ορισμένες περιπτώσεις επαληθεύονται ορισμένοι βιολογικοί, κοινωνικοί και καταστασιακοί παράγοντες του ευάλωτου, και σε ορισμένες άλλες δεν παρατηρείται μια τέτοια επαλήθευση. Παράλληλα, αναδεικνύεται ο σημαντικός ρόλος του ευάλωτου ως παράγοντα που συναρτάται τόσο με τη θυματοποίηση όσο και με την ανασφάλεια. Συμπερασματικά, προκύπτει ότι το *ευάλωτο*/"vulnerability" είναι ένα πολυδιάστατο φαινόμενο και προκειμένου να ερμηνευτεί η σχέση του με το φόβο του εγκλήματος, απαιτείται ένα πολύ πιο σύνθετο μοντέλο, το οποίο θα μελετά το συνδυαστικό αποτέλεσμα πολλών μεταβλητών.

Ιστορικό εκδόσεων

Έκδοση	Ημερομηνία	Σχόλια, αλλαγές, Κατάσταση
0.1	Draft version	30/5/2022
0.2	Final version	30/6/2022

Συγγραφείς

Όνομα	Επώνυμο	Email
Χριστίνα	Ζαραφωνίτου	chrizara@panteion.gr
Άγγελος	Μιμής	mimis@panteion.gr
Ελένη	Κοντοπούλου	elekont@yahoo.gr
Χαράλαμπος	Καραγιαννίδης	chkaraqi@law.auth.gr
Μελπομένη	Χατζίκου	mhatzikou@gmail.com

Πίνακας Περιεχομένων

1. Η έννοια του «ευάλωτου» (vulnerability)	7
2. Βιβλιογραφία	23

1. Η έννοια του «ευάλωτου» (vulnerability)

Η χρήση της έννοιας του «ευάλωτου» (“vulnerability”) παρατηρείται ήδη από τη δεκαετία του 1970 σε επίπεδο διεθνών σχέσεων, ενώ από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 ο όρος χρησιμοποιείται ευρέως από διακυβερνητικούς οργανισμούς, προκειμένου να προσδιορίσουν και να ορίσουν τις πτυχές του αντίκτυπου της παγκοσμιοποίησης σε διάφορους τομείς της κοινωνικής ευημερίας, όπως για παράδειγμα, η οικονομική, η κοινωνική και η περιβαλλοντική διάσταση του ευάλωτου.¹ Ως *ευάλωτο*, το Τμήμα Οικονομικών και Κοινωνικών Υποθέσεων των Ηνωμένων Εθνών ορίζει μια κατάσταση υψηλής έκθεσης σε ορισμένους κινδύνους και αβεβαιότητες, σε συνάρτηση με μια μειωμένη προστασία ή άμυνα έναντι αυτών των κινδύνων και αβεβαιοτήτων και αντιμετώπιση των αρνητικών συνεπειών τους. Το *ευάλωτο* υπάρχει σε όλα τα επίπεδα και τις διαστάσεις της κοινωνίας και αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της ανθρώπινης ύπαρξης, επηρεάζοντας τόσο τα άτομα όσο και το κοινωνικό σύνολο.² Παράλληλα, το Λεξικό της Οξφόρδης (2018) ορίζει την έννοια του ευάλωτου ως την «ποιότητα ή κατάσταση της έκθεσης στην πιθανότητα επίθεσης ή βλάβης, είτε σωματικά είτε συναισθηματικά».³

Ο όρος *vulnerability* εισήλθε στον επιστημονικό κλάδο της Εγκληματολογίας για να ερμηνεύσει το φόβο του εγκλήματος, καθώς, τόσο σε θεωρητικό, όσο και σε εμπειρικό επίπεδο, έχει διαπιστωθεί ότι συνιστά έναν από τους βασικούς παράγοντες εξήγησής του.⁴ Ο Hale χαρακτήρισε ως *ευάλωτα* τα άτομα εκείνα που αισθάνονται ανίκανα να προστατέψουν τον εαυτό τους, είτε επειδή δεν μπορούν να τρέξουν γρήγορα, είτε επειδή δεν έχουν τη φυσική ικανότητα να αποκρούσουν αυτούς που τους επιτίθενται, είτε επειδή δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να προστατεύσουν τα σπίτια τους, είτε επειδή θα τους δυσχέραινε περισσότερο από το μέσο όρο να αποκατασταθούν από τις υλικές ζημιές ή στις σωματικές βλάβες που συνδέονται με το φόβο του εγκλήματος.⁵ Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφερθεί ότι η επιστημονική συζήτηση για το ρόλο του *ευάλωτου* στη δημιουργία

---

¹ Kirby P., *Vulnerability and Violence. The Impact of Globalisation*, Pluto Press, London, 2006, σελ. 4-5.

² Στο ίδιο.

³ <https://www.lexico.com/definition/vulnerability>

⁴ Ζαραφωνίτου Χ., λήμμα «φόβος του εγκλήματος», στο Σπινέλλη Κ., Κουράκης Ν. Ε. και Κρανιδιώτη Μ. (επιμ.), *Λεξικό Εγκληματολογίας*, εκδόσεις Τόπος, Αθήνα, 2018, σελ. 1096.

⁵ Hale C., “Fear of Crime: A Review of the Literature”, *International Review of Victimology*, Vol.4, 1996, σελ. 95. Ανακτήθηκε από: <https://psycnet.apa.org/record/1996-03876-001>

του αισθήματος του φόβου του εγκλήματος δεν είναι καινούργια. Ωστόσο, οι πρώτοι που αναφέραν στις μελέτες τους την έννοια του *ευάλωτου* είναι οι Skogan and Maxfield⁶ (1981) και λίγο αργότερα ο M. Killias⁷ (1990), ο οποίος παρουσίασε ένα θεωρητικό μοντέλο βασισμένο στην κομβική αυτή έννοια.⁸

Οι Skogan και Maxfield υποστήριξαν ότι υπάρχουν δύο ανεξάρτητες μεταβλητές του *προσωπικού ευάλωτου (personal vulnerability)* στο έγκλημα, μια φυσική και μια κοινωνική. Ως φυσική όρισαν τη «*δεκτικότητα (openness) στην επίθεση, την αδυναμία αντίστασης στην επίθεση και την έκθεση σε τραυματικές σωματικές (και πιθανώς συναισθηματικές) συνέπειες σε περίπτωση επίθεσης*»⁹, ενώ ως κοινωνική όρισαν την περίπτωση εκείνη όπου ορισμένα άτομα συχνά εκτίθενται στην απειλή της θυματοποίησης «*είτε εξαιτίας αυτού που είναι είτε όταν οι κοινωνικές και οικονομικές συνέπειες της θυματοποίησης τους βαραίνουν περαιτέρω*».¹⁰ Οι Skogan και Maxfield ως κοινωνικά ευάλωτα θεώρησαν και τα άτομα εκείνα τα οποία η κοινωνικο-οικονομική τους κατάσταση τους υποχρέωνε να ζουν και να δραστηριοποιούνται σε περιοχές με υψηλά ποσοστά θυματοποίησης, προσθέτοντας με αυτό τον τρόπο μια περιβαλλοντική πτυχή στις κοινωνικές όψεις του *ευάλωτου*. Σύμφωνα με την προσέγγιση αυτή, ηλικία, φυλή, φύλο και εισόδημα είναι, μεταξύ άλλων, οι πιο σταθερές μεταβλητές συσχέτισης του *ευάλωτου* με το φόβο του εγκλήματος, αντανakλώντας τις υποκείμενες διαστάσεις του φυσικού και κοινωνικού *ευάλωτου* στο έγκλημα. Ειδικότερα, σε μια σειρά ισχύος αυτών των συσχετισμών, οι γυναίκες, οι ηλικιωμένοι, οι μαύροι και οι οικονομικά ασθενέστεροι είναι οι πιο *ευάλωτοι* και κατ' επέκταση αυτοί που φοβούνται περισσότερο.¹¹

Ο Martin Killias, από την πλευρά του, κάνει λόγο για τρεις διαστάσεις του *ευάλωτου*, την *έκθεση σε κίνδυνο, τη σοβαρότητα συνεπειών και την απώλεια ελέγχου*, και τις ενσωματώνει σε ένα μοντέλο, το οποίο αξιοποιεί τόσο τους φυσικούς/πραγματικούς, όσο τους κοινωνικούς και περιστασιακούς παράγοντες του *ευάλωτου*¹².

---

⁶ Skogan W. G. & Maxfield M. G., "Coping with Crime: Individual and Neighborhood Reactions", *Sage Library of Social Research*, Vol. 124, 1981. Ανακτήθηκε από: http://www.skogan.org/files/Coping_With_Crime.pdf

⁷ Killias M., "Vulnerability: Towards a Better Understanding of a Key Variable in the Genesis of Fear of Crime" *Violence and Victims*, Vol. 5 No.2, February 1990, σελ. 97-107. Ανακτήθηκε από: https://www.researchgate.net/publication/20877038_Vulnerability_Towards_a_Better_Understanding_of_a_Key_Variable_in_the_Genesis_of_Fear_of_Crime

⁸ Στο ίδιο

⁹ Skogan W. G. & Maxfield M. G., *ό.π.*, σελ.69.

¹⁰ Στο ίδιο, σελ.73.

¹¹ Στο ίδιο, σελ.74.

¹² Killias M., *ό.π.*, σελ.97.

Στο πλαίσιο αυτό, ο φόβος του εγκλήματος, κατά τον Killias, συναρτάται με τρεις βασικές διαστάσεις του *ευάλωτου*: την *έκθεση σε μη αμελητέο κίνδυνο*, την *απώλεια ελέγχου*, δηλαδή την έλλειψη αποτελεσματικής άμυνας ή προστασίας, και την *πρόβλεψη σοβαρών και δυσάρεστων συνεπειών*. Και οι τρεις αυτές διαστάσεις είναι απαραίτητες. Ωστόσο, μεμονωμένα δεν είναι επαρκείς για την εκδήλωση του φόβου. Οι έννοιες της έκθεσης στον κίνδυνο, της έλλειψης ελέγχου και της σοβαρότητας των συνεπειών περιλαμβάνουν όλες τις φυσικές, κοινωνικές και περιστασιακές διαστάσεις της *vulnerability*¹³ και συνιστούν και τις εννέα διαστάσεις του *ευάλωτου*.¹⁴

Σύμφωνα με τη *φυσική διάσταση* του *ευάλωτου*, περισσότερο εκτεθειμένοι στον κίνδυνο είναι οι γυναίκες¹⁵, ιδίως όσον αφορά τις σεξουαλικές επιθέσεις, των οποίων οι συνέπειες είναι αρκετά σοβαρές για τις ίδιες¹⁶. Εξίσου σοβαρές μπορεί να είναι οι συνέπειες μιας επίθεσης και σε άτομα προχωρημένης ηλικίας ή κακής φυσικής κατάστασης¹⁷, τα οποία, όπως υποστηρίζεται, σε περίπτωση επίθεσης από νεαρό άνδρα αδυνατούν να ελέγξουν την επίθεση και τις αρνητικές συνέπειες που αυτή επιφέρει.¹⁸

Παράλληλα, στην περίπτωση της κοινωνικής διάστασης, περισσότερο εκτεθειμένοι στον κίνδυνο είναι οι εργαζόμενοι συγκεκριμένων επαγγελμάτων¹⁹, όπως είναι για παράδειγμα οι οδηγοί ταξί ή οι τραπεζικοί υπάλληλοι, και οι συνέπειες μιας ενδεχόμενης επίθεσης είναι ιδιαίτερα σοβαρές όταν τα θύματα δεν έχουν κανένα δίκτυο κοινωνικής υποστήριξης ή άλλα επαρκή έσοδα²⁰. Έτσι, στην περίπτωση επίθεσης από νεαρό άνδρα αυτοί που δυσκολεύονται περισσότερο να ελέγξουν την επίθεση και τις αρνητικές συνέπειες που αυτή επιφέρει είναι άτομα μοναχικά και ιδίως όταν οι δράστες είναι περισσότεροι από έναν, καθώς και άτομα που δεν είναι κοινωνικά ευυπόληπτα.²¹

Όσον αφορά την καταστασιακή διάσταση της *vulnerability*, εκτίθενται περισσότερο άτομα που διαμένουν σε περιοχές με υψηλά ποσοστά εγκληματικότητας ή σημάδια κοινωνικής αταξίας²², ενώ η σοβαρότητα των συνεπειών μιας επίθεσης είναι μεγαλύτερη σε θύματα που διαμένουν σε

---

¹³ Στο ίδιο, σελ.98.

¹⁴ Ζαραφωνίτου Χ., *Ο φόβος του εγκλήματος. Εγκληματολογικές προσεγγίσεις και προβληματισμοί με βάση την εμπειρική διερεύνηση του φαινομένου στο εσωτερικό της Αθήνας*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, Σειρά Μελέτες Ευρωπαϊκής Νομικής Επιστήμης 3, Αθήνα-Κομοτηνή, 2002, σελ.39.

¹⁵ Killias M., *ό.π.*, σελ.99.

¹⁶ Στο ίδιο, σελ.101.

¹⁷ Στο ίδιο.

¹⁸ Στο ίδιο, σελ.102.

¹⁹ Στο ίδιο, σελ.100.

²⁰ Στο ίδιο, σελ.101.

²¹ Στο ίδιο, σελ.103-104.

²² Στο ίδιο, σελ.100.

ερημικές περιοχές και είναι δύσκολο να προσέλθει άμεσα βοήθεια²³. Τέλος, τα θύματα που διαμένουν σε ερημικές περιοχές, ιδίως μετά το βράδυ, ή σε περιοχές με ελλιπή φυσική ή επίσημη επιτήρηση και εκτίθενται σε υψηλούς κινδύνους χωρίς επαρκή τεχνική προστασία, είναι πολύ πιο απίθανο να αντιμετωπίσουν και να ελέγξουν τις συνέπειες μιας ενδεχόμενης επίθεσης από νεαρό άνδρα.²⁴

Πίνακας 1: Ένα αναλυτικό πλαίσιο των διαφορετικών διαστάσεων του *ευάλωτου* (σε συνάρτηση με το φόβο του εγκλήματος)²⁵

Διαστάσεις της vulnerability	Έκθεση σε κίνδυνο (υψηλότερη στην περίπτωση των...)	Σοβαρότητα συνεπειών (περισσότερο σοβαρές στην περίπτωση των...)	Απώλεια ελέγχου (στην περίπτωση επίθεσης από έναν νεαρό άνδρα, οπότε δεν μπορούν να γίνουν πολλά από...)
Φυσικοί παράγοντες	- Γυναικών (σε σχέση με σεξουαλικές επιθέσεις)	- Γυναικών (ο βιασμός επιφέρει σοβαρές μακροπρόθεσμες συνέπειες: τα θύματα βιασμού συνήθως τραυματίζονται) - Ηλικιωμένων και ατόμων με κακή φυσική κατάσταση (οι συνέπειες είναι σοβαρότερες και διαρκούν περισσότερο)	- Γυναίκες - Ηλικιωμένους - Σωματικά ευάλωτο άτομο

²³ Στο ίδιο, σελ.101-102.

²⁴ Στο ίδιο, σελ.104.

²⁵ Στο ίδιο, σελ.99.

Κοινωνικοί παράγοντες	- Επαγγελματών με υψηλό κίνδυνο: οδηγοί ταξί, τραπεζικοί υπάλληλοι, εργαζόμενοι αργά το βράδυ, εκδιδόμενες, κ.λπ.	- Θυμάτων χωρίς δίκτυο κοινωνικής υποστήριξης και/ή επαρκείς πηγές εσόδων	- Μοναχικό θύμα, ιδίως όταν είναι περισσότεροι από ένας δράστες -Θύμα αμφισβητούμενης ηθικής
Καταστασιακοί παράγοντες	- Διαμονής σε περιοχές με υψηλά ποσοστά εγκληματικότητας (ή με σημάδια κοινωνικής αταξίας)	- Θυματοποίησης (τραυματισμού) σε ερημική περιοχή (όπου καμία βοήθεια δεν είναι άμεσα διαθέσιμη)	- Θύμα σε ερημική περιοχή (ιδίως τις σκοτεινές ώρες) - Θύμα σε περιοχή χωρίς επίσημη ή φυσική επιτήρηση - Θύμα εκτεθειμένο σε υψηλό κίνδυνο χωρίς επαρκή (τεχνική) προστασία

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, ο Μ. Killias υποστήριξε ότι η vulnerability είναι ένα πολυδιάστατο φαινόμενο και προκειμένου να ερμηνευτεί ο φόβος του εγκλήματος, απαιτείται ένα πολύ πιο περίπλοκο μοντέλο, το οποίο θα μελετά το συνδυαστικό αποτέλεσμα πολλών μεταβλητών.²⁶

Σε μια προσπάθεια διεξοδικότερης προσέγγισης της διασύνδεσης του *ευάλωτου* με την εκδήλωση του φόβου του εγκλήματος συμβάλλουν και μεταγενέστερες εμπειρικές μελέτες.

²⁶ Στο ίδιο, σελ.105.

Η μελέτη των Killias M. και Clerici C.²⁷ το 1997 σ' ένα δείγμα 726 Ελβετών είχε ως στόχο να μελετήσει τις διάφορες διαστάσεις του ευάλωτου σε συνάρτηση με διάφορες διαστάσεις του φόβου του εγκλήματος. Πραγματοποιώντας προσωπικές συνεντεύξεις και λαμβάνοντας ως μεταβλητές επιλογής την πόλη κατοικίας, το φύλο, την ηλικία και την επαγγελματική κατάσταση, ζητήθηκε στους συνεντευξιζόμενους να απαντήσουν, μεταξύ άλλων, πώς θα αξιολογούσαν τις δυνατότητες τους σε περίπτωση επίθεσης σε ερημικό δρόμο από νεαρό άνδρα, σε συνδυασμό με τα χαρακτηριστικά του τόπου διαμονής τους και τη σύνθεση του νοικοκυριού τους. Παράλληλα, οι ερευνητές κλήθηκαν να αξιολογήσουν σιωπηλά τα φυσικά χαρακτηριστικά των ερωτηθέντων, όπως π.χ. το βάρος, τη σωματική κατάσταση και την αυτοπεποίθηση. Όλες οι απαντήσεις που δόθηκαν συσχετίστηκαν με το φύλο και την ηλικία των ερωτώμενων και μέσα από απλές συσχετίσεις προέκυψε ότι η φυσική διάσταση της *vulnerability* είναι μια πολυσύνθετη έννοια με πιθανές αλληλεπιδράσεις κοινωνικών και ψυχολογικών μεταβλητών. Η εν λόγω έρευνα κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ο φόβος του εγκλήματος συνδέεται άμεσα με τη φυσικούς παράγοντες του ευάλωτου και τα χαρακτηριστικά της γειτονιάς που συσχετίζονται με αντικειμενικούς κινδύνους, όπως λ.χ. τα graffiti. Σημαντικό ρόλο, όπως προέκυψε από την εν λόγω έρευνα, παίζει το φύλο, καθώς οι επιθέσεις στα μέσα μαζικής μεταφοράς (MMM) συνήθως λαμβάνουν τη μορφή παρενόχλησης και αφορούν κυρίως τις γυναίκες, με αποτέλεσμα να αισθάνονται περισσότερο ευάλωτες, αλλά και η ηλικία σε μικρότερο βαθμό, καθώς και τα σημάδια κοινωνικής «αταξίας».²⁸

Όπως προκύπτει από το σύνολο των ερευνών, το φύλο και η ηλικία είναι οι πιο συχνά αξιολογούμενες δημογραφικές μεταβλητές όσον αφορά τους φυσικούς παράγοντες της *vulnerability*, ενώ, παράλληλα, η κατάσταση της υγείας αξιολογείται από τους ερευνητές στο πλαίσιο εξήγησης του φόβου του εγκλήματος, αν και η αιτιώδης σχέση μπορεί πολλές φορές να αμφισβητείται.

Η έρευνα των Franklin C. A. και Franklin T. W.²⁹, για παράδειγμα, αξιολόγησε τα μοντέλα του ευάλωτου, της διαταραχής και της κοινωνικής ένταξης για να προσδιορίσει τη σχετική προγνωστική τους ικανότητα σε ξεχωριστά δείγματα γυναικών και ανδρών σε σχέση με το φόβο του εγκλήματος. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στην Ανατολική Περιφέρεια της Ουάσιγκτον, σε δείγμα 2.861 ατόμων και ακολούθησε τη μέθοδο συμπλήρωσης ερωτηματολογίων. Εξαρτημένη μεταβλητή ήταν η ανησυχία

---

²⁷ Killias M. & Clerici C., "Different Measures of Vulnerability in Their Relation to Different Dimensions of Fear of Crime", *The British Journal of Criminology*, Vol. 40, No. 3, June 2000, σελ. 437-450. Ανακτήθηκε από: <https://academic.oup.com/bjc/article-abstract/40/3/437/441954?login=false>

²⁸ Στο ίδιο, σελ.448-449.

²⁹ Franklin C. A. & Franklin T. W., "Predicting Fear of Crime Considering Differences Across Gender", *Feminist Criminology*, Vol. 4, No. 1, January 2009, σελ. 83-106. Ανακτήθηκε από: <https://journals.sagepub.com/toc/fcxa/4/1>

ενδεχόμενης θυματοποίησης και ανεξάρτητες μεταβλητές, μεταξύ άλλων, οι κοινωνικοί και φυσικοί παράγοντες του ευάλωτου.³⁰ Τα ευρήματα έδειξαν ότι στην πραγματικότητα υπήρχαν σημαντικές διαφορές στους προγνωστικούς παράγοντες του φόβου του εγκλήματος σε γυναίκες και άνδρες. Η αυξημένη ηλικία μείωνε τον φόβο για τις γυναίκες, αλλά όχι για τους άνδρες, και το αυξημένο εισόδημα οδηγούσε σε υψηλότερα επίπεδα φόβου για τους άνδρες, αλλά χαμηλότερα επίπεδα για τις γυναίκες. Ουσιαστικά, η εν λόγω έρευνα κατέληξε στο συμπέρασμα ότι τα άτομα που αισθάνονται ικανά να προστατεύσουν τον εαυτό τους μέσω σωματικής, κοινωνικής ή/και οικονομικής αντίστασης αισθάνονται λιγότερο ευάλωτα και μπορεί να αναφέρουν χαμηλότερα επίπεδα φόβου σε σύγκριση με εκείνα που αισθάνονται ότι δεν έχουν την ικανότητα αυτοπροστασίας.³¹

Μια άλλη εμπειρική μελέτη³², εξέτασε εάν οι διάφορες μεταβλητές του ευάλωτου συνδέονται με υψηλότερα επίπεδα φόβου μέσα από μια σειρά αξιολογήσεων πιθανότητας, ελέγχου και συνέπειας μιας ενδεχόμενης επίθεσης και κατέληξε ότι οι γυναίκες φοβούνται περισσότερο από τους άνδρες, επειδή αισθάνονται λιγότερο ικανές να αμυνθούν σωματικά, ένιωθαν ότι το φύλο τους είναι πιο πιθανό να θυματοποιηθεί, έκριναν τις συνέπειες μιας τυχόν θυματοποίησης ως πιο σοβαρές για τις ίδιες και αισθάνονταν λιγότερο ικανές να ελέγξουν τον πιθανό κίνδυνο θυματοποίησης. Συγκεκριμένα, μέσα από ένα τυχαίο δείγμα 1.800 κατοίκων από δύο αντίθετες γειτονικές περιοχές του Λονδίνου, κύρια θέματα της έρευνας ήταν: (α) η ανησυχία για το έγκλημα, (β) οι αντιλήψεις για τον προσωπικό κίνδυνο εγκλήματος, (γ) οι κρίσεις για έναν σχετικό κίνδυνο και (δ) οι αξιολογήσεις των ερωτηθέντων για την ικανότητά τους να αμυνθούν σε μια σωματική επίθεση.³³

Από την εν λόγω μελέτη προέκυψε ότι οι γυναίκες κατέγραψαν, κατά μέσο όρο, υψηλότερα ποσοστά από τους άνδρες στο δείκτη ανησυχίας για όλα τα είδη εγκλημάτων. Συγκεκριμένα, η έρευνα έδειξε ότι οι γυναίκες ένιωθαν κατά μέσο όρο λιγότερο ικανές να αμυνθούν σε μια πιθανή επίθεση και αυτό εξηγούσε γιατί συνήθως φοβούνται πιο συχνά από τους άνδρες. Επίσης, κατά μέσο όρο, πίστευαν ότι οι γυναίκες γενικά (και ειδικότερα οι γυναίκες της δικής τους ηλικιακής ομάδας) διέτρεχαν μεγαλύτερο κίνδυνο θυματοποίησης από τους άνδρες, και αυτό εξηγούσε τη μεγαλύτερη ανησυχία τους. Τέλος, η μελέτη διαπίστωσε ότι οι γυναίκες ανησυχούσαν περισσότερο από τους άνδρες για τα εγκλήματα κατά των προσώπων και αυτό μπορούσε να εξηγηθεί είτε πλήρως είτε εν

---

³⁰ Στο ίδιο, σελ.93-94.

³¹ Στο ίδιο, σελ.94-96.

³² Jackson J., "A psychological perspective on vulnerability in the fear of crime", *Psychology, crime and law*, Vol.15, No.4, May 2009. Ανακτήθηκε από: http://eprints.lse.ac.uk/21534/1/A_psychological_perspective_on_vulnerability_in_the_fear_of_crime_%28LSE_RO_version%29.pdf

³³ Στο ίδιο, σελ.10-11.

μέρει από τη διαφορετική πρόσληψη του κινδύνου. Οι γυναίκες ένιωθαν να διαθέτουν λιγότερο έλεγχο από τους άνδρες και έκριναν ότι οι συνέπειες θα ήταν σοβαρότερες από αυτές των ανδρών.³⁴

Αναφορικά με την ηλικία, αρκετοί έρευνες έχουν διαπιστώσει ότι ο φόβος του εγκλήματος και το αίσθημα του ευάλωτου αυξάνονται με την ηλικία, ενώ άλλες θεωρούν ότι αυτή η σχέση είναι λιγότερο σαφής και εξαρτάται από τη διάσταση του φόβου του εγκλήματος. Αυτό σημαίνει ότι, βάσει των μελετών που έχουν ήδη γίνει, η ηλικία συνδέεται με τον φόβο του εγκλήματος, αλλά είναι πιο σύνθετη και δεν είναι μονοσήμαντη.³⁵

Παράλληλα, η κακή κατάσταση της υγείας αποτελεί συχνά βασική μεταβλητή που συνδέει την ηλικία με τον φόβο του εγκλήματος. Οι Cossman και Rader³⁶ συνέκριναν την αυτο-αξιολογούμενη κατάσταση της υγείας, λαμβάνοντας υπόψη την κακή σωματική ή ψυχική υγεία ή/και κινητικούς περιορισμούς. Από τη μελέτη αυτή προέκυψε ότι η αυτό-αξιολόγηση της υγείας σχετιζόταν στενά με το φόβο του εγκλήματος. Υποστήριξαν ότι τα άτομα που υποκειμενικά αξιολογούν την υγεία τους ως κακή αντιλαμβάνονται, επίσης, ότι είναι πιο ευάλωτα στο έγκλημα, ανεξάρτητα από την αντικειμενική κατάσταση της υγείας τους. Κατά την άποψή τους, ένας λογικός μηχανισμός που μπορεί να συνδέει περισσότερο την υποκειμενική κατάσταση υγείας με το φόβο του εγκλήματος είναι ότι τα άτομα που αναφέρουν χαμηλά επίπεδα αυτό-αξιολόγησης υγείας μπορεί να υιοθετούν αντιλήψεις σωματικής αδυναμίας. Αυτό, με τη σειρά του, μπορεί να επηρεάσει τα συναισθήματά τους σχετικά με το αίσθημα του ευάλωτου και να προκαλέσει αύξηση του φόβου του εγκλήματος. Άξιο ενδιαφέροντος σε αυτό το σημείο είναι ότι δεν υπήρξε καμία συσχέτιση μεταξύ των μεταβλητών της κατάστασης της υγείας και του φόβου του εγκλήματος για το δείγμα των ανδρών. Όπως υποστηρίχθηκε, αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι άνδρες μπορεί να φοβούνται το έγκλημα, ωστόσο σπάνια θα το αναφέρουν.³⁷

Από την άλλη, οι κοινωνικοί παράγοντες του ευάλωτου θεωρούνται λιγότερο ξεκάθαροι από τους βιολογικούς, καθώς σε κάθε έρευνα μπορεί να οριστούν διαφορετικές μεταβλητές που μπορεί

---

³⁴ Στο ίδιο, σελ.12-13.

³⁵ Hansmaier M., Peter A. & Kaiser B., "Vulnerability and fear of crime among elderly citizens: what roles do neighborhood and health play?", *Journal of Housing and the Built Environment*, September 2018, σελ.577. Ανακτήθηκε από: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10901-018-9626-1>

³⁶ Cossman J. S & Rader N. E., "Fear of crime and personal vulnerability: examining self-reported health", *Sociological Spectrum*, Vol. 31, No. 2, March 2011, σελ.141–162. Ανακτήθηκε από: https://www.researchgate.net/publication/233437067_Fear_of_Crime_and_Personal_Vulnerability_Examining_Self-Reported_Health

³⁷ Στο ίδιο, σελ.157.

να ορίζουν ένα άτομο κοινωνικά ευάλωτο. Παρόλα αυτά, τα πορίσματα τέτοιων μελετών είναι εξίσου σημαντικά.

Η έρευνα της Pantazis C.³⁸, για παράδειγμα, εξηγεί το λόγο για τον οποίο οι φτωχοί άνθρωποι είναι πιο ευάλωτοι. Βασιζόμενη στη δευτερογενή ανάλυση της Βρετανικής Έρευνας για το Έγκλημα (BCS) του 1994 που αφορά την Αγγλία και την Ουαλία (N=14.500), η εν λόγω έρευνα έδειξε οι άνθρωποι που διαμένουν σε φτωχά νοικοκυριά ανησυχούν περισσότερο ότι θα πέσουν θύματα ενός εγκλήματος, όπως λ.χ. μιας κλοπής ή ενός βιασμού. Το ίδιο ισχύει και σε περίπτωση αρρώστιας, ατυχήματος ή απώλειας της δουλειάς. Η ανησυχία αυτή για τυχόν θυματοποίησή τους σε εγκληματικές και μη περιπτώσεις πηγάζει, κατά την Pantazis, από ένα σύνολο ανασφαλειών που προκαλούνται στα άτομα που ζουν σε συνθήκες φτώχειας.

Σε συνάρτηση με όσα αναφέρθηκαν, η έρευνα έδειξε ότι οι φτωχοί άνθρωποι αισθάνονται δύο φορές πιο ευάλωτοι από τους πλούσιους «*όταν περπατούν μόνοι όταν βραδιάζει*», ανεξάρτητα από το πού διαμένουν. Ακόμη, μεγαλύτερη ανασφάλεια αισθάνονται και όσοι φτωχοί διαμένουν σε γειτονιές με χαμηλά εισοδήματα και πολυπολιτισμικότητα, καθώς επίσης και άτομα που διαμένουν σε γειτονιές με υψηλά ποσοστά ηλικιωμένων ατόμων. Εξίσου ενδιαφέρουσα είναι η διαπίστωση της μελέτης ότι ένας στους δύο φτωχούς αισθανόταν περισσότερο ευάλωτος εν αντιθέσει με την αναλογία στους ευκατάστατους που ήταν ένας στους πέντε.³⁹ Σύμφωνα, λοιπόν, με την Pantazis, οι φτωχοί άνθρωποι αισθάνονται πιο ευάλωτοι, επειδή ενδέχεται να μη διαθέτουν επαρκή μέτρα ασφάλειας του σπιτιού τους, να αντιμετωπίζουν μεγαλύτερα προβλήματα αποκατάστασης των ζημιών που μπορεί να προκύψουν από μια ενδεχόμενη επίθεση ή και εξαιτίας των πιο περιορισμένων κοινωνικών δικτύων τους.⁴⁰

Εξίσου ενδιαφέρουσα είναι και η εμπειρική μελέτη των Vauclair C. M. & Bratanova B.⁴¹, η οποία εξέτασε τη σχέση μεταξύ της εισοδηματικής ανισότητας και του φόβου του εγκλήματος σε αντιπροσωπευτικά δείγματα από 28 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το Ισραήλ. Τα πορίσματα της εν λόγω μελέτης επιβεβαίωσαν την υπόθεση ότι η μεγαλύτερη εισοδηματική ανισότητα συνδέεται με

---

³⁸ Pantazis C., "Fear of crime, Vulnerability and Poverty", *The British Journal of Criminology*, Vol. 40, No. 3, June 2000, σελ. 414–436. Ανακτήθηκε από: <https://academic.oup.com/bjc/article-abstract/40/3/414/441950?login=false>

³⁹ Pantazis C., *ό.π.*, σελ.426-427.

⁴⁰ Στο ίδιο, σελ.416.

⁴¹ Vauclair C. M. & Bratanova B., "Income inequality and fear of crime across the European region", *British Journal of Criminology*, Vol. 14, No. 2, May 2016, σελ.221-241. Ανακτήθηκε από: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1477370816648993>

τον αυξημένο φόβο του εγκλήματος στον πληθυσμό. Μάλιστα, αυτή η συσχέτιση παραμένει σημαντική ακόμη και αν ληφθούν υπόψη οι επιπτώσεις των ποσοστών εγκληματικότητας ή των κοινωνικο-οικονομικών, δομικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών μιας χώρας, καθώς και σχετικοί προγνωστικοί παράγοντες σε ατομικό επίπεδο, όπως η προηγούμενη εμπειρία θυματοποίησης. Ακόμη, τα ευρήματα της μελέτης συνάδουν με την υπόθεση του ευάλωτου, επισημαίνοντας ότι οι κοινωνικές ομάδες που συνήθως θεωρούνται ευάλωτες σε εγκληματικές επιθέσεις εκφράζουν μεγαλύτερο φόβο για το έγκλημα. Αυτό κυρίως ίσχυε για τους ηλικιωμένους, τα άτομα με ειδικές ανάγκες ή με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, τις γυναίκες και όσους κατοικούσαν σε αστακές περιοχές, αλλά όχι για τα μέλη εθνοτικών μειονοτήτων.⁴² Η ίδια υπόθεση, μάλιστα, ότι δηλαδή οι μετανάστες είναι περισσότερο ευάλωτοι λαμβανομένων υπόψη των συνθηκών ζωής τους και των οικονομικών τους αδυναμιών, δεν επαληθεύτηκε ούτε στην ελληνική έρευνα που έλαβε χώρα το 2004 σε δείγμα 208 νόμιμων μεταναστών με επιστημονικά υπεύθυνη την Καθηγήτρια Χ. Ζαραφωνίτου.⁴³ Τέλος, εξετάζοντας την υπόθεση ότι οι ευάλωτες κοινωνικές ομάδες σε εισοδηματικά άνισες κοινωνίες αναφέρουν αυξημένο φόβο για το έγκλημα σε σύγκριση με ευάλωτες κοινωνικές ομάδες σε εισοδηματικά ίσες κοινωνίες, παρατηρήθηκε ότι -αν και η συσχέτιση μεταξύ των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων και του φόβου του εγκλήματος διέφερε σημαντικά μεταξύ των χωρών- αυτή η συσχέτιση δεν μπορούσε να εξηγηθεί με γνώμονα την εισοδηματική ανισότητα.⁴⁴

Παράλληλα, η εμπειρική μελέτη των Rader N. E., Cossman J. S. και Porter J. R.⁴⁵ σ' ένα δείγμα 2.610 Αμερικανών, αποσκοπώντας να εξηγήσει τις διαφοροποιήσεις του φόβου του εγκλήματος σε διάφορες ομάδες πληθυσμού, εστίασε στη σωματική και κοινωνική ευπάθεια. Από την εν λόγω μελέτη προέκυψε ότι οι γυναίκες, οι ηλικιωμένοι και όσοι δεν είχαν καλή φυσική κατάσταση ήταν πιο πιθανό να αισθάνονται ανασφαλείς. Ακόμη, όσον αφορά την κοινωνική διάσταση του ευάλωτου, από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων προέκυψε ότι οι παντρεμένοι ή όσοι συμβίωναν αισθάνονταν λιγότερο ανασφαλείς. Το ίδιο ίσχυε και για τα άτομα που διέθεταν υψηλά εισοδήματα. Επιπλέον, ύστερα από την εξέταση ορισμένων στοιχείων αντικοινωνικότητας στις διάφορες περιοχές κατοικίας, οι ερωτηθέντες που απάντησαν ότι αισθάνονταν ανασφαλείς τον τελευταίο χρόνο διέμεναν σε γειτονιές με υψηλά ποσοστά πληθυσμού μη λευκών και φτώχειας και χαμηλά ποσοστά έγγαμων.

---

⁴² Στο ίδιο, σελ.13.

⁴³ Ζαραφωνίτου Χ., «Η (αν)ασφάλεια των μεταναστών: μια εγκληματολογική προσέγγιση» στο Τιμητικός Τόμος για τον Μανωλεδάκη Ι., Τόμος ΙΙ, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2007 σελ.1079- 1105 και προδημοσίευσή του στο Ποινικός Λόγος, 1/2006, σελ. 267-286.

⁴⁴ Vaclair C. M. & Bratanova B., ό.π., σελ.15.

⁴⁵ Rader N. E., Cossman J. S. & Porter J., "Fear of crime and vulnerability: Using a national sample of Americans to examine two competing paradigms", *Journal of Criminal Justice*, Vol. 40, No.2, March-April 2012, σελ.131-141. Ανακτήθηκε από: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0047235212000268>

Παραδοτέο Π3.2 Έκθεση αξιολόγησης ευάλωτου (*vulnerability assessment*)

Ακόμη, προέκυψε ότι οι ερωτηθέντες που ζούσαν στην περιοχή με το υψηλότερο ποσοστό βίαιων εγκλημάτων ήταν αυτοί που είχαν και τις περισσότερες πιθανότητες να αναφέρουν ότι δεν αισθάνονταν ασφαλείς. Τελικά, τα αποτελέσματα της έρευνας σήμαναν τη σωματική και την κοινωνική διάσταση του ευάλωτου ως τους πλέον σημαντικούς προγνωστικούς παράγοντες του φόβου του εγκλήματος.⁴⁶

Μια ακόμη εμπειρική μελέτη που επιχείρησε να αξιολογήσει ένα ευρύ φάσμα διαστάσεων της φυσικής και κοινωνικής ευπάθειας, συμπεριλαμβανομένου του ρόλου της γειτονιάς, είναι αυτή των Hanslmaier M., Peter A. και Kaiser B.⁴⁷, αναλύοντας τους προγνωστικούς παράγοντες του φόβου του εγκλήματος στους ηλικιωμένους, χρησιμοποιώντας την έννοια του ευάλωτου. Λαμβάνοντας τα δεδομένα έρευνας από το Μόναχο της Γερμανίας (N=2203, ηλικίες 55–75 ετών), τα αποτελέσματα την εν λόγω μελέτης έδειξαν ότι οι γυναίκες και τα άτομα με κακή σωματική υγεία αισθάνονται λιγότερο ασφαλή. Αντίθετα, το υψηλό μορφωτικό επίπεδο και η προσκόλληση σ' έναν τόπο μειώνουν τον φόβο, ενώ το υψηλό εισόδημα στην εν λόγω μελέτη φάνηκε να μην σχετίζεται σημαντικά με το φόβο του εγκλήματος. Ακόμη, τα σημάδια 'αντικοινωνικότητας' και 'αταξίας' της γειτονιάς φάνηκε να αυξάνουν το συναίσθημα της ανασφάλειας. Συγκεκριμένα, τα ευρήματα σχετικά με τη σχέση μεταξύ του τύπου γειτονιάς και της αναφερόμενης ασφάλειας ήταν ανάμεικτα. Από τη μια, οι κάτοικοι των αστακών περιοχών με τα πολλά μαγαζιά, τα πάρκα και τους δημοφιλείς δρόμους και κατ' επέκταση το υψηλό επίπεδο φυσικής επιτήρησης και κινητικότητας⁴⁸, αισθάνονταν περισσότερο ασφαλείς συγκριτικά με τα άτομα που ζούσαν σε μεγάλες ή παλιές οικιστικές συνοικίες, και, από την άλλη, ανεξάρτητα από τον τύπο περιοχής (με μονοκατοικίες, μεγάλη ή νέα περιοχή) η αναφερόμενη ανασφάλεια μπορεί να επηρεαζόταν από τα επίπεδα εγκληματικότητας ή τον ελλιπή φωτισμό. Έτσι, οι ερευνητές κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι ο πολεοδομικός σχεδιασμός διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην αναφερόμενη ανασφάλεια των πολιτών, ωστόσο πρέπει να λαμβάνονται υπόψη και άλλοι σχετικοί παράγοντες.⁴⁹

Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφερθεί ότι οι ερευνητές, και κυρίως οι εγκληματολόγοι, έχουν καταβάλει σημαντική προσπάθεια να εξηγήσουν τους λόγους για τους οποίους ορισμένα μέρη

---

⁴⁶ Στο ίδιο, σελ.140.

⁴⁷ Hanslmaier M., Peter A. & Kaiser B., "Vulnerability and fear of crime among elderly citizens: what roles do neighborhood and health play?", *Journal of Housing and the Built Environment*, Vol. 33, September 2018, σελ.575–590. Ανακτήθηκε από: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10901-018-9626-1#citeas>

⁴⁸ Στο ίδιο, σελ.583.

⁴⁹ Στο ίδιο, σελ.587-588.

προκαλούν περισσότερο φόβο συγκριτικά με άλλα. Στην ελληνική έρευνα⁵⁰ για την περίπτωση των graffiti, για παράδειγμα, με επιστημονικά υπεύθυνα την Καθηγήτρια Χ.Ζαραφωνίτου, στόχος ήταν η διερεύνηση των χαρακτηριστικών περιβαλλοντικής και της κοινωνικής υποβάθμισης, σε συνάρτηση με τη θυματοποίηση και τον φόβο του εγκλήματος σε πέντε περιοχές του κέντρου της Αθήνας.⁵¹ Πραγματοποιώντας, σε πρώτο στάδιο, επιτόπια παρατήρηση και καταγραφή των graffiti σε συνδυασμό με τυχόν στοιχεία περιβαλλοντικής και κοινωνικής υποβάθμισης στις υπό διερεύνηση περιοχές καθώς και στη χαρτογράφηση αυτών, και προχωρώντας, σε δεύτερη φάση, στη συμπλήρωση 150 ερωτηματολογίων από κατοίκους και καταστηματάρχες ή εργαζόμενους των υπό διερεύνηση περιοχών, η έρευνα διαπίστωσε ότι το υψηλότερο ποσοστό ανασφάλειας καταγράφηκε στην περιοχή με τα υψηλότερα επίπεδα πρόσληψης του μελλοντικού κινδύνου θυματοποίησης. Αναφορικά με το ρόλο των γκράφιτι, ειδικότερα, η έρευνα κατέληξε στη θεμελίωση μιας στατιστικά σημαντικής συσχέτισης μεταξύ της αρνητικής άποψης των ερωτηθέντων για τα γκράφιτι και της αξιολόγησης της περιοχής ως ανασφαλούς. Κατά τους ερευνητές της εν λόγω μελέτης, «το πλαίσιο που απορρέει από τα παραπάνω περιβαλλοντικά και κοινωνικά στοιχεία, σε συνάρτηση με την κυρίαρχη αντίληψη περί απουσίας κρατικού ενδιαφέροντος για τα προβλήματα της καθημερινότητας των πολιτών, αποδεικνύεται ακόμη μία φορά ως ιδιαίτερα ευνοϊκό για την εκδήλωση καθώς και τη μορφή ανασφάλειας που, λόγω της διεύρυνσης των προβλημάτων εγκληματικότητας στο εν λόγω περιβάλλον, εκδηλώνεται και ως φόβος του εγκλήματος».⁵²

Αντίστοιχα, μια προγενέστερη έρευνα⁵³ που διεξήχθη από την Καθηγήτρια Χ. Ζαραφωνίτου το 2004 σε 450 κατοίκους δύο δήμων της Δ. Αττικής και μιας κεντρικής περιοχής του Δήμου Αθηναίων, η οποία αφορούσε την ανασφάλεια των Ελλήνων κατοίκων, έδειξε ότι το επίπεδο ανασφάλειας ήταν ιδιαίτερα αυξημένο, μεταξύ άλλων, στις γυναίκες, σε άτομα που κατοικούσαν στο κέντρο της πόλης, στα άτομα που δήλωναν ανικανοποίητα με την ποιότητα ζωής τους ή σε εκείνα που είχαν θυματοποιηθεί. Σύμφωνα, μάλιστα, με τα ερευνητικά πορίσματα, έντονη ανασφάλεια αισθάνονταν

---

⁵⁰ Ζαραφωνίτου Χ. & συν., «Στοιχεία περιβαλλοντικής υποβάθμισης και φόβος του εγκλήματος. Η περίπτωση των graffiti στο κέντρο της Αθήνας», *Εγκληματολογία*, Τεύχος 1, 2016. Ανακτήθηκε από: [\(PDF\) ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΗΣ ΚΑΙ ΦΟΒΟΣ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ GRAFFITI ΣΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ \(researchgate.net\)](#)

⁵¹ Ζαραφωνίτου Χ. & συνεργάτες, *ό.π.*, σελ.10.

⁵² Στο ίδιο, σελ.20.

⁵³ Ζαραφωνίτου Χ., *Ανασφάλεια. Φόβος του εγκλήματος και στάσεις των κατοίκων της ελληνικής πρωτεύουσας απέναντι στο εγκληματικό φαινόμενο*. Αδημοσίευτη έρευνα, Πάντειο Πανεπιστήμιο- ΠΜΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ, 2004.

και άτομα με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο εν αντιθέσει με εκείνα που ήταν απόφοιτοι δευτεροβάθμιας ή και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.⁵⁴

Ενδιαφέρον, ωστόσο, παρουσιάζουν και τα πορίσματα μιας παράλληλης έρευνας που διενεργήθηκε κατά το ίδιο χρονικό διάστημα με επιστημονικά υπεύθυνη την Καθηγήτρια Χ. Ζαραφωνίτου σε δείγμα μεταναστών⁵⁵, τα οποία έδειξαν ότι το αίσθημα ανασφάλειας στο εν λόγω δείγμα ήταν ιδιαίτερα χαμηλό σε σύγκριση με το δείγμα των Ελλήνων (27% vs 52,7%). Παρόλα αυτά, αξίζει να σημειωθεί ότι ένα μικρό ποσοστό των αλλοδαπών (κατά κύριο λόγο Πακιστανοί) που αισθανόταν ανασφάλεια, διέμενε στο δημοτικό διαμέρισμα με τις περισσότερες κακοφωτισμένες περιοχές, την αραιοκατοίκηση, τη μεγαλύτερη πληθυσμιακή ετερογένεια και τις βιοτεχνίες.⁵⁶

Λαμβάνοντας υπόψη τα ερευνητικά πορίσματα των προαναφερθεισών εμπειρικών μελετών, επιχειρείται μια **τυπολογική ανάλυση** των χαρακτηριστικών που στοιχειοθετούν την έννοια του ευάλωτου.

	Vulnerability	Πηγές
Φύλο	+	(Killias M. & Clerici C.: 1997, Franklin & Franklin: 2009, Jackson J.: 2009, Vauclair C. & Bratanova B.: 2016, Rader N., Cossman J. & Porter J.: 2012, Hanslmaier N., Peter A. & Kaiser B.: 2018, Ζαραφωνίτου Χ.: 2007)
Ηλικία	+/-	(Killias M. & Clerici C.: 1997, Franklin & Franklin: 2009, Vauclair C. & Bratanova B.: 2016, Rader N., Cossman J. & Porter J.: 2012, Hanslmaier N., Peter A. & Kaiser B.: 2018)
Φυσική κατάσταση	+	(Cossman J. & Rader N.: 2011, Vauclair C. & Bratanova B.: 2016, Rader

⁵⁴Ζαραφωνίτου Χ., *Τιμωρητικότητα. Σύγχρονες τάσεις, διαστάσεις και εγκληματολογικοί προβληματισμοί*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2008, σελ.114-115.

⁵⁵Ζαραφωνίτου Χ., ό.π., σελ.267-286.

⁵⁶ Στο ίδιο, σελ.273.

		<i>N., Cossman J. & Porter J.: 2012, Hanslmaier N., Peter A. & Kaiser B.: 2018)</i>
Εισόδημα	+/-	<i>(Pantazis C.:2000, Vauclair C. & Bratanova B.: 2016, Rader N., Cossman J. & Porter J.:2012)</i>
Μορφωτικό επίπεδο	+	<i>(Vauclair C. & Bratanova B.: 2016, Hanslmaier N., Peter A. & Kaiser B.: 2018, Ζαραφωνίτου Χ.: 2007)</i>
Διαμονή σε περιοχές με υψηλά ποσοστά εγκληματικότητας ή με σημάδια «αντικοινωνικοτήτων» και «αταξίας»	+	<i>(Killias M. & Clerici C.: 1997, Rader N., Cossman J. & Porter J.:2012, Hanslmaier N., Peter A. & Kaiser B.: 2018, Ζαραφωνίτου Χ.:2004, Ζαραφωνίτου Χ. & συν.: 2016,</i>

+ = επαληθεύεται

- = δεν επαληθεύεται

+/- = σε ορισμένες περιπτώσεις επαληθεύεται ή δεν επαληθεύεται

Στη βάση αυτή παρατηρείται ότι σε ορισμένες περιπτώσεις επαληθεύονται ορισμένοι βιολογικοί, κοινωνικοί και καταστασιακοί παράγοντες του ευάλωτου, και ορισμένες άλλες όχι. Πιο συγκεκριμένα:

1. Φύλο

Τα πορίσματα των ερευνών έδειξαν ότι οι γυναίκες είναι πιο ευάλωτες συγκριτικά με τους άνδρες, γεγονός που εξηγεί και τα μεγαλύτερα ποσοστά φόβου του εγκλήματος. Όπως έχει υποστηρίξει και ο Killias M. οι γυναίκες είναι περισσότερο εκτεθειμένες στον κίνδυνο⁵⁷, ιδίως όσον αφορά τις σεξουαλικές επιθέσεις, των οποίων οι συνέπειες είναι αρκετά σοβαρές για τις ίδιες⁵⁸. Το ίδιο διαπιστώνεται και από την έρευνα της Ζαραφωνίτου Χ. (2007), κατά την οποία το ποσοστό ανασφάλειας των γυναικών ήταν σχεδόν διπλάσιο από το αντίστοιχο των ανδρών.⁵⁹

⁵⁷ Στο ίδιο, σ.99.

⁵⁸ Killias M., ό.π., σ.101.

⁵⁹ 64,6% vs 35,4%.

2. Ηλικία

Όσον αφορά την ηλικία, η υπόθεση ότι οι ηλικιωμένοι είναι πιο ευάλωτοι έχει γίνει αντικείμενο έντονου ερευνητικού ενδιαφέροντος. Όπως διαφαίνεται και από τις παραπάνω έρευνες, τα άτομα προχωρημένης ηλικίας έχουν περιορισμένες δυνατότητες να προστατευθούν ή να αμυνθούν, ενώ οι συνέπειες μιας τυχόν θυματοποίησης αναμένεται να είναι πιο σοβαρές γι' αυτά, με αποτέλεσμα να τα καθιστά πιο ευάλωτα προς το έγκλημα. Από την άλλη, υπάρχουν και περιπτώσεις, όπως στην έρευνα των Hansmaier N., Peter A. & Kaiser B., όπου η σχέση ηλικίας-ευάλωτου είναι αρνητική. Εξαιτίας, λοιπόν, της πολυπλοκότητάς της, κρίνεται απαραίτητη η περαιτέρω αξιολόγηση της σχέσης ηλικίας-ευάλωτου, λαμβάνοντας υπόψη πιθανούς περιορισμούς.

3. Φυσική κατάσταση

Εξίσου ευάλωτα είναι και τα άτομα κακής φυσικής κατάστασης⁶⁰, τα οποία, όπως προκύπτει και από τα πορίσματα των προαναφερθεισών εμπειρικών μελετών, αδυνατούν να ελέγξουν μια ενδεχόμενη επίθεση και τις αρνητικές συνέπειες που αυτή επιφέρει.

4. Εισόδημα

Ενδιαφέρουσα συνιστά η μεταβλητή του εισοδήματος στις εν λόγω έρευνες, καθώς, όπως διαπιστώνεται, τα άτομα που διαθέτουν υψηλό εισόδημα αισθάνονται λιγότερο ευάλωτα προς το έγκλημα. Όπως προκύπτει και από τις έρευνες της Pantazis C. (2000) και των Rader N., Cossman J. & Porter J. (2012), οι φτωχοί άνθρωποι αισθάνονται πιο ευάλωτοι συγκριτικά με τους οικονομικά ευμενέστερους. Ακόμη μεγαλύτερη ανασφάλεια, μάλιστα, αισθάνονται όσοι φτωχοί διαμένουν σε γειτονιές με χαμηλά εισοδήματα και πολυπολιτισμικότητα. Ενδιαφέρουσα, φυσικά, είναι και η διαπίστωση της Pantazis ότι ένας στους δύο φτωχούς αισθανόταν περισσότερο ευάλωτος σε σύγκριση με τον έναν στους πέντε πλουσίους.⁶¹ Αυτό ίσως να οφείλεται στο γεγονός ότι οι φτωχοί άνθρωποι πιθανότατα δε διαθέτουν επαρκή μέτρα ασφάλειας, αδυνατούν να αντιμετωπίσουν τις ζημιές που μπορεί να προκύψουν από μια ενδεχόμενη επίθεση ή και εξαιτίας των πιο περιορισμένων κοινωνικών δικτύων τους.⁶²

Ωστόσο, εξαίρεση στη θετική αυτή σύνδεση του εισοδήματος με το αίσθημα του ευάλωτου συνιστά η έρευνα των Franklin & Franklin (2009), σύμφωνα με την οποία η σχέση εισοδήματος-ευάλωτου διαφοροποιείται ανάλογα με το φύλο. Συγκεκριμένα, όπως αποδείχθηκε από την εν λόγω έρευνα, το αυξημένο εισόδημα συνδέεται με το αίσθημα του ευάλωτου στους άνδρες, ενώ αντίθετα στις

---

⁶⁰ Killias M., ό.π., σ.101.

⁶¹ Pantazis C., ό.π., σελ.426-427.

⁶² Στο ίδιο, σελ.416.

γυναίκες το αυξημένο εισόδημα λειτουργεί ενισχυτικά στο αίσθημα ασφάλειας, άρα τις κάνει να αισθάνονται λιγότερο ευάλωτες.

5. Μορφωτικό επίπεδο

Από τις αναφερθείσες έρευνες προκύπτει ότι τα άτομα με υψηλό μορφωτικό επίπεδο αισθάνονται ότι μπορούν να ελέγξουν περισσότερο το ενδεχόμενο μιας επίθεσης και τις συνέπειες αυτής, με αποτέλεσμα να αισθάνονται και λιγότερο ευάλωτοι, σε αντίθεση με τα άτομα που διαθέτουν χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, τα οποία εκφράζουν μεγαλύτερη ανασφάλεια, όπως παρατηρήθηκε και στην έρευνα της Χ. Ζαραφωνίτου (2007).

6. Διαμονή σε περιοχές με υψηλά ποσοστά εγκληματικότητας ή με σημάδια «αντικοινωνικότητας» και «αταξίας»

Αναφορικά με τον περιστασιακό αυτό παράγοντα, από τις προαναφερθείσες μελέτες προκύπτει ότι περισσότερο ευάλωτα είναι εκείνα τα άτομα που διαμένουν σε περιοχές με υψηλά ποσοστά βίαιης εγκληματικότητας (Rader N., Cossman J. & Porter J., 2012), σημάδια κοινωνικής αταξίας, όπως είναι τα graffiti (Ζαραφωνίτου Χ. & συν., 2016), ερημικούς δρόμους, κακοφωτισμένα σημεία, αυξημένη πληθυσμιακή ετερογένεια και ελλιπή φυσική παρατήρηση (Hanslmaier N., Peter A. & Kaiser B.: 2018).

Ολοκληρώνοντας, από την εν λόγω μελέτη προκύπτει αυτό το οποίο υποστήριξε και ο Martin Killias, ότι δηλαδή το *ευάλωτο*/"vulnerability" είναι ένα πολυδιάστατο φαινόμενο και προκειμένου να ερμηνευτεί η σχέση του με το φόβο του εγκλήματος, απαιτείται ένα πολύ πιο σύνθετο μοντέλο, το οποίο θα μελετά το συνδυαστικό αποτέλεσμα πολλών μεταβλητών.

2. Βιβλιογραφία

Ζαραφωνίτου Χ., *Ο φόβος του εγκλήματος. Εγκληματολογικές προσεγγίσεις και προβληματισμοί με βάση την εμπειρική διερεύνηση του φαινομένου στο εσωτερικό της Αθήνας*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, Σειρά Μελέτες Ευρωπαϊκής Νομικής Επιστήμης 3, Αθήνα-Κομοτηνή, 2002.

Ζαραφωνίτου Χ., *Ανασφάλεια. Φόβος του εγκλήματος και στάσεις των κατοίκων της Αθήνας απέναντι στο εγκληματικό φαινόμενο*. Αδημοσίευτη έρευνα, Πάντειο Πανεπιστήμιο, 2004.

Ζαραφωνίτου Χ., «Η (αν)ασφάλεια των μεταναστών: μια εγκληματολογική προσέγγιση» στο Τιμητικός Τόμος για τον Μανωλεδάκη Ι., Τόμος ΙΙ, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2007 και προδημοσίευσή του στο Ποινικός Λόγος, 1/2006.

Ζαραφωνίτου Χ., *Τιμωρητικότητα. Σύγχρονες τάσεις, διαστάσεις και εγκληματολογικοί προβληματισμοί*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2008.

Ζαραφωνίτου Χ. & συν., «Στοιχεία περιβαλλοντικής υποβάθμισης και φόβος του εγκλήματος. Η περίπτωση των graffiti στο κέντρο της Αθήνας», *Εγκληματολογία*, Τεύχος 1, 2016. Ανακτήθηκε από: [\(PDF\) ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΗΣ ΚΑΙ ΦΟΒΟΣ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ GRAFFITI ΣΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ \(researchgate.net\)](#)

Ζαραφωνίτου Χ., λήμμα «φόβος του εγκλήματος», στο Σπινέλλη Κ., Κουράκης Ν. Ε. και Κρανιδιώτη Μ. (επιμ.), *Λεξικό Εγκληματολογίας*, εκδόσεις Τόπος, Αθήνα, 2018.

Cossman J. S & Rader N. E., "Fear of crime and personal vulnerability: examining self-reported health", *Sociological Spectrum*, Vol. 31, No. 2, March 2011. Ανακτήθηκε από: https://www.researchgate.net/publication/233437067_Fear_of_Crime_and_Personal_Vulnerability_Examining_Self-Reported_Health

Franklin C. A. & Franklin T. W., "Predicting Fear of Crime Considering Differences Across Gender", *Feminist Criminology*, Vo. 4, No. 1, January 2009. Ανακτήθηκε από: <https://journals.sagepub.com/toc/fcxa/4/1>

Hale C., "Fear of Crime: A Review of the Literature", *International Review of Victimology*, Vol.4, 1996. Ανακτήθηκε από: <https://psycnet.apa.org/record/1996-03876-001>

Hanslmaier M., Peter A. & Kaiser B., "Vulnerability and fear of crime among elderly citizens: what roles do neighborhood and health play?", *Journal of Housing and the Built Environment*, Vol. 33, September 2018. Ανακτήθηκε από: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10901-018-9626-1#citeas>

Jackson J., "A psychological perspective on vulnerability in the fear of crime", *Psychology, crime and law*, Vol.15, No.4, May 2009. Ανακτήθηκε από:

http://eprints.lse.ac.uk/21534/1/A_psychological_perspective_on_vulnerability_in_the_fear_of_crime_%28LSERO_version%29.pdf

Killias M., "Vulnerability: Towards a Better Understanding of a Key Variable in the Genesis of Fear of Crime", *Violence and Victims*, Vol. 5 No.2, February 1990. Ανακτήθηκε από:

https://www.researchgate.net/publication/20877038_Vulnerability_Towards_a_Better_Understanding_of_a_Key_Variable_in_the_Genesis_of_Fear_of_Crime

Killias M. & Clerici C., "Different Measures of Vulnerability in Their Relation to Different Dimensions of Fear of Crime", *The British Journal of Criminology*, Vol. 40, No. 3, June 2000. Ανακτήθηκε από:

<https://academic.oup.com/bjc/article-abstract/40/3/437/441954?login=false>

Kirby P., *Vulnerability and Violence. The Impact of Globalisation*, Pluto Press, London, 2006

Pantazis C., "Fear of crime, Vulnerability and Poverty", *The British Journal of Criminology*, Vol. 40, No. 3, June 2000. Ανακτήθηκε από: [https://academic.oup.com/bjc/article-](https://academic.oup.com/bjc/article-abstract/40/3/414/441950?login=false)

[abstract/40/3/414/441950?login=false](https://academic.oup.com/bjc/article-abstract/40/3/414/441950?login=false)

Rader N. E., Cossman J. S. & Porter J., "Fear of crime and vulnerability: Using a national sample of Americans to examine two competing paradigms", *Journal of Criminal Justice*, Vol. 40, No.2, March-April 2012. Ανακτήθηκε από:

<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0047235212000268>

Skogan W. G. & Maxfield M. G., "Coping with Crime: Individual and Neighborhood Reactions", *Sage Library of Social Research*, Vol. 124, 1981. Ανακτήθηκε από:

http://www.skogan.org/files/Coping_With_Crime.pdf

Vauclair C. M. & Bratanova B., "Income inequality and fear of crime across the European region", *British Journal of Criminology*, Vol. 14, No. 2, May 2016. Ανακτήθηκε από:

<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1477370816648993>

